

w
v
L
114
m
(d

Nogmaals, de trots van Tromp

• WOUTER KLOEK •

Afb. 1
WILLEM VAN DE
VELDE, *De zeeslag bij
Livorno*, penschilderij,
114 x 160 cm. Rijks-
museum, Amsterdam
(detail).

In mijn cursiefje 'De trots van Tromp' in het *Bulletin van het Rijksmuseum*, nr. 3 van 2002, schreef ik over de vier penschilderijen die Willem van de Velde de Oude voor de familie Tromp maakte: *Doorgaans werd aangenomen dat de groep voor Cornelis Tromp was gemaakt, al kon dat niet onomstotelijk worden bewezen*. De aanwezigheid van drie penschilderijen in de nalatenschap van Cornelis' oudere broer Harpert, gesignaleerd door Friso Lammertse, maakte de eerste bestemming van de schilderijen van het Tromp-ensemble nog raadselachtiger. Mijn conclusie was dat, zolang er niet meer informatie voorhanden was, Harpert als eerste eigenaar zou moeten gelden van drie schilderijen, terwijl Cornelis het schilderij met de Slag bij Livorno moet hebben besteld.¹ Ik moet bekennen dat ik de laatste stand van zaken beter had kunnen weergeven als ik mijn huiswerk wat zorgvuldiger had gedaan.

Ronald Prud'homme van Reine, die enkele jaren geleden zijn belangwekkende biografie van vader en zoon Tromp publiceerde, wees op het belang van de lijst die de oude Van de Velde in 1677 opmaakte van de zeeslagen die hij had geschilderd. Bij de slag bij Duinkerken noteert Van de Velde dat hij een penschilderij van deze slag had vervaardigd *for Tromp when at Leghorne*.² Aangezien Cornelis Tromp

in 1659, het jaar waarin dat laatste schilderij werd gemaakt, voor Livorno (Leghorn) heen en weer voer, staat daarmee vast dat dit schilderij in opdracht van Cornelis is gemaakt. De schilderijen van de slagen bij Duinkerken en Duins zijn even groot en een evident paar en het valt dus aan te nemen dat ook het tweede schilderij voor Cornelis is gemaakt. In de lijst noemt Van de Velde onmiddellijk na de slag bij Duinkerken zijn schilderijen met het incident bij Duins, hij tekent erbij aan dat hij die maakte *for France and likewise for Sweden*, en we mogen vermoeden dat hij hier voor het gemak Tromp heeft weggelaten. De slag bij Ter Heide in 1653, het grootste stuk van het Tromp-ensemble en kennelijk gemaakt als memorie-stuk voor Maerten Tromp, wordt in de opsomming wel genoemd maar zonder de vermelding voor wie. Het onderwerp werd door Van de Velde overigens meermaalen weergegeven: het penschilderij van de familie Tromp stamt uit 1657, maar het schilderij dat zich nu in Greenwich bevindt, is 1655 gedateerd en gaat daaraan dus vooraf.

Dat de slag bij Livorno van 1653, een ongedateerd schilderij, voor Cornelis is gemaakt, staat niet vast, hoewel Cornelis ongetwijfeld wel de eerste eigenaar is geweest. In zijn opsomming geeft Van de Velde aan dat hij

dit incident voor Cornelis Tromp schilderde, *the fight before Leghorn between ye Dutch and ye English ye former commanded by Johan van Gaellen and ye English by Bodley, made for Tromp and severall Lords at Venice*.

Ook hier is dus sprake van meer versies. Prud'homme van Reine volgt deze documentaire aanwijzing niet. Hij wijst erop dat Van de Velde in 1654 in opdracht van de Amsterdamse Admiraliteit een tekening vervaardigde voor het reliëf op de grafombe van Jan van Galen, de vlootvoogd die tijdens de Slag bij Livorno om het leven kwam.³ De admiraliteit vond de prijs die Willem van de Velde vroeg voor de 'schetse' te hoog en vervolgens heeft Cornelis, die in deze slag een ietwat dubieuze hoofdrol voor

zichzelf opeiste, zich van het penschilderij meester gemaakt, althans, dat vermoedt Prud'homme van Reine. Hoewel het reliëf inderdaad de compositie vertoont van het schilderij uit het Tromp-ensemble, zijn er belangrijke redenen voor twijfel. Het schip van Cornelis Tromp, de *Maan*, staat in het midden van de compositie en bovendien is op het schilderij het schip *Phoenix* aanwezig, het schip dat de Engelsen aan de jonge Tromp in de haven van Livorno hadden ontstolen, aanleiding tot het incident en belangrijke reden voor zijn wens zich tijdens de slag te rehabiliteren. De enige die belang kon hebben bij de weergave van dit laatste schip – dat merkwaardigerwijs ontbreekt in enkele andere weergaven van de slag – en de enige die

Afb. 2

WILLEM VAN DE VELDE, *De zeeslag bij Livorno*, penschilderij, 114 x 160 cm. Rijksmuseum, Amsterdam.

belang had bij de prominente plaatsing van de Maan is Cornelis. Het lijkt me zonder meer waarschijnlijk dat Van de Velde de informatie over de slag uit de mond van Cornelis Tromp heeft vernomen. In een ander verband merkte Willem van de Velde de Oude op dat hij het schip van de opdrachtgever in het midden van de compositie moest plaatsen. Op een tekening maakte hij de notitie: *dit te maken ... voor een van de heeren en haer jacht vooraen brengen*.⁴ De aanwezigheid van de Maan in het midden van het reliëf op het monument voor Jan van Galen blijft verbazingwekkend. Dat blijft zo indien Van de Velde, zoals wel is verondersteld, een schets en een schilderij of mogelijk twee penschilderijen van de gebeurtenis heeft gemaakt.⁵

Ongetwijfeld terecht wijst Prud'homme van Reine de mogelijkheid af dat Cornelis' broer Harpert, in wiens hofstede Dirxvelt te Rijswijk drie van de schilderijen werden beschreven bij zijn overlijden in 1691, de opdrachtgever van het ensemble of van een enkel schilderij zou zijn. In de jaren '50 was hij niet in staat dergelijke schilderijen te financieren.⁶ Ten aanzien van de enorme *Slag bij Ter Heide* stelt Prud'homme van Reine dat mogelijk Cornelia Teding van Berkhout meebetaalde aan de bekostiging van dat schilderij, aangezien Cornelis in 1657 nog niet over ruime middelen beschikte. Als oplossing suggereert hij dat alle vier de stukken door Cornelis overeenkomstig werden ingelijst en dat Cornelis bij een verhuizing drie ervan bij zijn broer liet plaatsen en het kleinere schilderij, de *Slag bij Livorno*, voor zichzelf had meegenomen. Het lijkt mij een zeer plausibele oplossing die in ieder geval voor het probleem van de inlijsting – het is immers zeer onwaarschijnlijk dat de vier schilderijen pas na de dood van Harpert in 1691 overeenkomstig werden ingelijst – een oplossing biedt.

NOTEN

- 1 Wouter Kloek, 'De trots van Tromp. Over het Tromp-ensemble en de waardering voor de penschilderijen van Willem van de Velde de Oude in het Rijksmuseum', *Bulletin van het Rijksmuseum* 50 (2002), pp. 419-423.
- 2 Ronald Prud'homme van Reine, *Schittering en schandaal. Biografie van Maerten en Cornelis Tromp*, Amsterdam/Antwerpen 2001, p. 226. Voor de opsomming van Willem van de Velde de Oude, zie M.S. Robinson, *Van de Velde. A Catalogue of the Paintings of the Elder and the Younger Willem van de Velde*, Greenwich 1990, Vol. 1, pp. xxi, xxii.
- 3 Prud'homme van Reine, *op.cit.* (noot 2), p. 225.
- 4 Zie H.P. Baard, *Willem van de Velde de Oude. Willem van de Velde de Jonge*, Amsterdam 1942, p. 21.
- 5 Robinson, *op.cit.* (noot 2), p. 11 suggereert dat er sprake geweest kan zijn van een schets voor het grafmonument en een penschilderij voor Tromp.
- 6 Prud'homme van Reine, *op.cit.* (noot 2), p. 226.